

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут права
Кафедра правових природоохоронних дисциплін

07-05-55М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи
з освітньої компоненти «Кримінальне право»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності
081 «Право» денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою з якості
навчально-наукового інституту
права
Протокол № 8 від 19.03.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з освітньої компоненти «Кримінальне право» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право» денної та заочної форми навчання. [Електронне видання] / Сахнюк В. В., Слободенюк І. В. – Рівне : НУВГП, 2024. – 39 с.

Укладач: Сахнюк В. В., доктор філософії з права, старша викладачка кафедри правових природоохоронних дисциплін; Слободенюк І. В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правоохоронної діяльності та спеціальних юридичних дисциплін.

Відповідальна за випуск: Швець О. М., к.ю.н., доцентка кафедри правових природоохоронних дисциплін.

Керівник групи забезпечення спеціальності 081 «Право»

Міщук І. В.

Зміст

ПЕРЕДМОВА	3
1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА	3
1.1. Опис освітньої компоненти	3
1.2. Тематика практичних занять	7
1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики	8
1.4. Критерії та шкала оцінювання	8
2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	10
3. САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	32
4. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ	33
5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	35

© В. В. Сахнюк,
І. В. Слободенюк, 2024
© НУВГП, 2024

Передмова

Шановні студенти!

Освітня компонента «Кримінальне право» є важливою для покращення фахової підготовки правника та сприятиме формуванню індивідуальної освітньої траєкторії здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з освітньої компоненти «Кримінальне право», розроблені з метою надання системного та глибокого розуміння основних аспектів кримінального права та глибокого вивчення кримінального законодавства. Ця частина методичних вказівок стосується лише Загальної частини кримінального права.

Кримінальне право відіграє ключову роль у формуванні правової свідомості та професійних компетенцій майбутніх юристів. Завдяки цим методичним вказівкам, здобувачі матимуть можливість вивчити основні положення кримінального права, закону про кримінальну відповідальність, ознайомитися з основними аспектами кваліфікації кримінальних правопорушень та основами Загальної частини кримінального права.

Пропоновані методичні вказівки допоможуть зорієнтуватись при підготовці до практичних занять, організувати самостійну роботу.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1.1. Опис освітньої компоненти

Мета: формування у здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня знань кримінального закону, чіткого уявлення про особливості виникнення і розвитку основних інститутів кримінального права, а також навичок правильного застосування закону про кримінальну відповідальність у правозастосовній практиці.

Основні завдання: засвоїти завдання, принципи і доктрину кримінального права, знати зміст правових інститутів кримінального права та кримінального законодавства;

сформувати вміння аналізувати практику та використовувати знання, визначати підстави кримінальної відповідальності, обирати оптимальні її форми, правильно визначати юридично значущі обставини, що впливають на призначення покарання, вибір оптимального виду та строку або розміру покарання.

Компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Здатність бути критичним та самокритичним.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК17. Здатність володіти навичками публічних виступів, ведення переговорів, професійної та наукової дискусії, підготовка та демонстрація результатів дослідження.

ЗК18. Здатність мобілізувати ресурси, організувати та планувати власну діяльність.

ЗК19. Вміння працювати з даними, володіти інформаційною грамотністю, комунікацією та взаємодією у цифровому суспільстві.

СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК6. Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.

СК7. Здатність застосовувати норми та інституту права, щонайменше з таких галузей: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК14. Здатність до консультивання з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК15. Здатність до самостійної підготовки проєктів актів правозастосування.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

СК17. Здатність аналізувати правові процеси і явища в історичному контексті.

СК18. Здатність до складання процесуальних документів

СК19. Здатність до адаптації у професійному середовищі, вміння вирішувати складні професійні задачі, застосовуючи сучасні інформаційні технології.

Програмні результати навчання (ПРН). Результати навчання (РН)

РН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН12. Донести до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

РН14. Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності.

РН15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

РН16. Використовувати комп'ютерні програми, необхідні у правничій діяльності.

РН17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.

РН18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

РН19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

PH21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

PH22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

1.2. Тематика практичних занять

№	Назва теми	К-сть годин лекцій	К-сть годин практ
Модуль 1			
1.	Кримінальне право України як галузь права, наука та навчальна дисципліна	2	2
2.	Джерела кримінального права України. Кримінальне законодавство України	2	2
3.	Кримінальне правопорушення: поняття та ознаки. Кримінальна відповідальність: поняття та підстави	2	2
4.	Склад кримінального правопорушення	2	2
5.	Стадії вчинення кримінального правопорушення. Співучасть у кримінальному правопорушенні. Причетність до кримінального правопорушення	2	2
6.	Співучасть у кримінальному правопорушенні. Множинність кримінальних правопорушень	2	2
7.	Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння. Звільнення від кримінальної відповідальності	2	2
8.	Поняття та мета покарання. Система покарань	2	2

9.	Основні засади призначення покарань. Звільнення від покарання та його відбування. Судимість	2	2
10.	Інші заходи кримінально-правового характеру	2	4
	Всього	20	22

1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань здобувачів освіти з освітньої компоненти проводиться у формах:

- усного опитування на практичних заняттях;
- оцінки за написання есе та участь в обговоренні проблемних питань;
- аналіз та складання правових документів;
- оцінка виконання індивідуального науково-дослідного завдання.

1.4. Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного контролю з освітньої компоненти «Міжнародний захист прав людини» є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених силабусом освітньої компоненти;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом освітньої компоненти, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставленні питання (чіткість, логічність, лаконічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних занять;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у розрахунку від 0 до 100 балів.

Основними методами оцінювання є:

- аналіз усних відповідей;
- виконання практичних завдань;
- аналіз та складання правових документів;
- написання есе та тез.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження здобувача освіти не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру ;

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Національна шкала оцінювання

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100 балів	Зараховано
82-89 балів	
74-81 балів	
64-73 балів	
60-63 балів	
35-59 балів	Не зараховано з можливістю повторного складання
1-34 балів	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням курсу

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

МОДУЛЬ 1. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО (ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)

Тема 1. Кримінальне право України як галузь права, наука та навчальна дисципліна

План заняття:

1. Кримінальне право України як галузь права.
2. Предмет та метод кримінального права.
3. Завдання кримінального права.
4. Функції кримінального права.
5. Структура кримінального права.
6. Принципи кримінального права. *Nullum crimen sine lege.*
7. Сучасні тенденції розвитку кримінального права як галузі права.
8. Взаємодія кримінального права з іншими галузями права.
9. Наука кримінального права.
10. Історія розвитку кримінального права як науки. Основні школи кримінального права.

Питання для самоконтролю:

1. Що з латини означає термін «кримінальний»?
2. Що вивчає кримінальне право?
3. Які методи характерні для кримінального права?
4. Наведіть приклад застосування диспозитивного методу в кримінальному праві.
5. В чому полягає охоронна функція кримінального права?
6. В чому суть виховної функції кримінального права?
7. Яка структура кримінального права?
8. Охарактеризуйте принцип верховенства права в контексті кримінального права.

9. Як реалізується принцип справедливості та гуманізму в межах кримінально-правових відносин?

10. Як реалізується принцип індивідуалізації застосування заходів кримінально-правового впливу в межах кримінально-правових відносин?

11. Як реалізується принцип диференціації заходів кримінально-правового впливу в межах кримінально-правових відносин?

12. Що означає принцип *Nullum crimen sine lege*?

13. Які сучасні тенденції розвитку кримінального права можете назвати?

14. В чому проявляється взаємодія кримінального права та конституційного права?

15. Яких поглядів дотримувалися представники класичної школи кримінального права?

Завдання 1. Заповніть таблицю

Предмет кримінального права	Метод кримінального права	Завдання кримінального права	Функції кримінального права	Структура кримінального права

Завдання 2. Складіть схему «Функції кримінального права»

Завдання 3. Заповніть таблицю

Назва принципу	Зміст	Норма, в якій закріплений

Завдання 4. Заповніть таблицю

Назва школи кримінального права	Представники	Основні ідеї

Література (основна: 1, 2; допоміжна: 9, 12, 21, 20, 26, 28, 30, 31 46, 47).

Тема 2. Джерела кримінального права України. Кримінальне законодавство України

План заняття:

1. Джерела кримінального права.
2. Принцип монізму кримінального кодексу України.
3. Рішення Європейського суду з прав людини як джерело кримінального права.
4. Структура норм кримінального права.
5. Набрання та втрата чинності законом України про кримінальну відповідальність.
6. Час вчинення кримінального правопорушення.
7. Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність в часі.
8. Принципи дії закону про кримінальну відповідальність у просторі та за колом осіб.

Питання для самоконтролю:

1. Які норми Конституції України є джерелами кримінального права?
2. Коли прийнятий чинний КК України?
3. Що розуміють під поняттям «закон про кримінальну відповідальність»?
4. Що розглядають під монізмом КК України?
5. З яких елементів складається кримінально-правова норма?
6. Коли закон про кримінальну відповідальність набуває чинності за загальним правилом?
7. Що вважається часом вчинення кримінального

правопорушення?

8. Яке значення має час вчинення кримінального правопорушення?

9. В яких випадках закон має зворотну дію в часі?

10. Що таке криміналізація та декриміналізація діяння?

11. Охарактеризуйте територіальний принцип дії кримінального закону.

12. Які правила поширення дії кримінального закону на квазітериторії?

13. Що означає космополітичний принцип дії закону про кримінальну відповідальність? Яку назву він ще має?

14. Що таке екстрадиція?

Завдання 1. Заповніть таблицю

<i>Назва норми</i>	<i>Приклади</i>
Норми заборони	
Норми дефініції	
Заохочувальні норми	
Норми дозволи	

Завдання 2. Заповніть таблицю

<i>Вид диспозиції</i>	<i>Приклади</i>
Проста диспозиція	
Описова диспозиція	
Відсильна диспозиція	
Бланкетна диспозиція	
Змішана диспозиція	

Завдання 3. Заповніть таблицю

<i>Вид санкції</i>	<i>Приклади</i>
<i>За кількістю основних покарань</i>	
Безальтернативні санкції	
Альтернативні санкції	
<i>Залежно від точності визначення покарання</i>	

З нижчою та вищою межами покарання	
З вищою межею покарання	
Абсолютновизначені	
<i>За критерієм наявності додаткового покарання</i>	
Прості	
Кумулятивні з обов'язковим додатковим покаранням	
Кумулятивні з факультативним додатковим покаранням	

Завдання 4. Заповніть таблицю

Ознайомтеся з Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3513-20#n6>).

Проаналізуйте особливості набуття ним чинності.

Література (основна: 1, 2, 3; допоміжна: 9, 11, 12, 20, 21, 26, 28, 30, 46, 47).

Тема 3. Кримінальне правопорушення: поняття та ознаки. Кримінальна відповідальність: поняття та підстави

План заняття:

1. Поняття кримінального правопорушення.
2. Суспільна небезпечність: кількісні та якісні ознаки.
3. Винність, протиправність як ознаки кримінального правопорушення.
4. Вік кримінальної відповідальності.
5. Поняття кримінальної відповідальності.
6. Види кримінальної відповідальності.
7. Підстави кримінальної відповідальності.

Питання для самоконтролю:

1. Що розглядають під кримінальним

правопорушенням?

2. Назвіть якісні ознаки суспільної небезпечності.
3. Як визначається поняття "суспільна небезпечність" та чому воно є ключовим для кримінального правопорушення?
4. Назвіть кількісні ознаки суспільної небезпечності.
5. Як співвідносяться поняття «суспільна небезпечність» та «суспільна шкідливість»?
6. Що таке суб'єктивне та об'єктивне ставлення у вину?
7. Як вирішується питання про вік кримінальної відповідальності у різних державах?
8. Який вік кримінальної відповідальності в Україні?
9. Які основні критерії визначення віку кримінальної відповідальності?
10. Що розглядають під кримінальною відповідальністю?
11. Які підстави кримінальної відповідальності передбачені в КК України?
12. Як визначається "протиправність" як одна з ознак кримінального правопорушення?

Завдання 1. Оберіть будь-який склад кримінального правопорушення, визначений в Особливій частині КК України та охарактеризуйте його суспільну небезпечність.

Завдання 2. Порівняйте ознаки кримінального правопорушення, визначені в КК України та Проекті КК України.

Завдання 3. Охарактеризуйте підстави притягнення до кримінальної відповідальності

<i>Назва підстави</i>	<i>Характеристика</i>

Література (основна: 1, 2; допоміжна: 9, 12, 21, 28, 30, 35, 37, 39, 46, 47).

Практичне заняття 4. Склад кримінального правопорушення

План заняття:

1. Склад кримінального правопорушення як юридична конструкція.
2. Об'єкт кримінального правопорушення: поняття, класифікація об'єктів.
3. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення.
4. Види кримінальних правопорушень залежно від формування об'єктивної сторони.
5. Суб'єкт кримінального правопорушення, його ознаки.
6. Осудність. Обмежена осудність. Неосудність.
7. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення: обов'язкові та факультативні ознаки.
8. Кваліфікація кримінальних правопорушень. Формула кваліфікації.

Питання для самоконтролю:

1. Які елементи складу кримінального правопорушення?
2. Що розглядають під загальним об'єктом кримінального правопорушення?
3. Що розглядають під родовим об'єктом кримінального правопорушення?
4. Як класифікуються об'єкти кримінального правопорушення за їхньою суспільною значущістю?
5. Які є обов'язкові та факультативні ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення?
6. Як поділяються кримінальні правопорушення залежно від формування об'єктивної сторони?
7. Які елементи об'єктивної сторони належать до

факультативних?

8. Назвіть ознаки спеціального суб'єкта кримінального правопорушення?

9. Охарактеризуйте інтелектуальну та вольову ознаки прямого умислу.

10. Які види умислу виділяють за характером передбачуваних наслідків?

11. Що таке «правило Макнотена»?

12. Які особливості кримінальної відповідальності, вчинені у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння?

13. Наведіть приклад кримінального правопорушення, в якому є можливою подвійна форма вини.

14. Чим відрізняються мотив та мета в кримінально-правовому значенні?

Завдання 1. Розгляньте статтю 111 КК України. Визначте склад кримінального правопорушення.

Стаття 111. Державна зрада

1. Державна зрада, тобто діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України, -

карається позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі діяння, вчинені в умовах воєнного стану, - караються позбавленням волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна.

3. Звільняється від кримінальної відповідальності громадянин України, якщо він на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників ніяких дій не вчинив і добровільно заявив органам державної влади про свій зв'язок з ними та про отримане завдання.

Об'єкт кримінального правопорушення	
Загальний	
Родовий	
Безпосередній	
Об'єктивна сторона кримінального правопорушення	
Діяння	
Наслідки	
Причинний зв'язок	
Наявність факультативних ознак	
Вид кримінального правопорушення залежно від формування об'єктивної сторони	
Суб'єкт кримінального правопорушення	
Суб'єктивна кримінального правопорушення	
Форма вини	
Наявність факультативних ознак	
Кваліфікований та особливо кваліфікований склад кримінального правопорушення	

Стаття 185. Крадіжка

1. Таємне викрадення чужого майна (крадіжка) - карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від вісімдесяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років.

2. Крадіжка, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб, -

карається арештом на строк від трьох до шести місяців або обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

3. Крадіжка, поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдала значної шкоди потерпілому, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років.

4. Крадіжка, вчинена у великих розмірах чи в умовах воєнного або надзвичайного стану, -

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

5. Крадіжка, вчинена в особливо великих розмірах або організованою групою, -

карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.

Об'єкт кримінального правопорушення	
Загальний	
Родовий	
Безпосередній	
Об'єктивна сторона кримінального правопорушення	
Діяння	
Наслідки	
Причинний зв'язок	
Наявність факультативних ознак	
Вид кримінального правопорушення залежно від формування об'єктивної сторони	
Суб'єкт кримінального правопорушення	
Суб'єктивна кримінального правопорушення	
Форма вини	
Наявність факультативних ознак	
Кваліфікований та особливо кваліфікований склад кримінального правопорушення	

Література (основна: 1, 2; допоміжна: 9, 10, 12, 13, 21, 28, 30, 36, 39, 42, 46, 47).

Практична робота № 5. Стадії вчинення кримінального правопорушення

План заняття:

1. Поняття стадій кримінального правопорушення.
2. Закінчене кримінальне правопорушення.
3. Готування до кримінального правопорушення.
4. Виявлення наміру та його відмежування від готування.
5. Замах ка кримінальне правопорушення.
6. Особливості кримінальної відповідальності за готування та замах до кримінального правопорушення.
7. Добровільна відмова від вчинення кримінального правопорушення та її відмінність від дійового каяття.

Питання для самоконтролю:

1. Які основні стадії кримінального правопорушення передбачені в кримінальному законодавстві?
2. Що характеризує закінчене кримінальне правопорушення, і як воно відрізняється від інших стадій?
3. Як відрізнити намір від готування до кримінального правопорушення?
4. Що розглядають під стадіями кримінального правопорушення?
5. Які ознаки готування до кримінального правопорушення?
6. Які ознаки замаху до кримінального правопорушення?
7. Як визначити добровільну відмову від вчинення кримінального правопорушення, і чим вона відрізняється від дійового каяття?
8. Які правові наслідки може мати добровільна відмова від вчинення кримінального правопорушення для обвинуваченого?

Завдання 1. Вигадайте дві ситуативні задачі, в яких буде відображено 1) вчинення закінченого замаху на умисне вбивство; 2) вчинення незакінченого замаху на крадіжку.

Завдання 2. 28.08.2022 близько 09 годині 23 хвилин, Пархоменко О. знаходячись у приміщенні магазину «Продукти - 299» товариства з обмеженою відповідальністю «АТБ-МАРКЕТ» взяв з полиць торгівельної зали магазину одну пачку фісташок, вартістю 144,90 грн., пачку сиру, вартістю 61,90 грн., пачку сиру, вартістю 133,90 грн., пляшку горілки об'ємом 0,5 л, вартістю 134,80 грн., пляшку сидру вартістю 28,30 грн., пачку печива вартістю 50,30 грн., що сховав під одягом, після чого був зупинений охоронцем ТОВ «АТБ-МАРКЕТ». *Кваліфікуйте дії Пархоменко О. Визначте стадію вчинення кримінального правопорушення.*

Завдання 3. Захарчук Н. 23.07.2022 року о 14 год. 20 хв. прийшов за місцем проживання своєї співмешканки Єгорової В. з метою з'ясувати стосунки на ґрунті триваючого сімейного конфлікту. В процесі бесіди у присутності малолітніх дітей зокрема на ґрунті неприязних відносин, що склалися раніше, виник конфлікт, в ході якого Захарчук Н. наніс один удар правою рукою зжатою в кулак в область нижньої щелепи, намагаючись уникнути подальшого спричинення їй тілесних ушкоджень Єгорова В. намагалась відійти від Захарчук Н., однак останній схопив її за волосся. Тримаючи Єгорову В. лівою рукою за волосся та нахиливши її, Захарчук Н. правою рукою дістав з карману брюк предмет схожий на викрутку та наніс один удар в область спини між лопатками, і далі наніс другий удар вищевказаною викруткою в область спини з лівого боку в районі грудної клітини. *Кваліфікуйте дії Захарчук Н. Визначте стадію вчинення кримінального правопорушення.*

Література (основна: 1, 2; допоміжна: 9, 12, 17, 20, 21, 26, 28, 30, 39, 46, 47).

Практична робота № 6. Співучасть у кримінальному правопорушенні. Множинність кримінальних правопорушень

План заняття:

1. Поняття і ознаки співучасті у кримінальному правопорушенні.
2. Види співучасників: виконавець, пособник, підбурювач, організатор.
3. Екссес виконавця. Особливості кваліфікації дій співучасників. Форми співучасті.
4. Причетність до кримінального правопорушення. Відмежування причетності та співучасті. Поняття множинності кримінальних правопорушень.
5. Одиначне кримінальне правопорушення: поняття, види.
6. Триваюче та продовжуване кримінальне правопорушення.
7. Повторність кримінальних правопорушень.
8. Сукупність кримінальних правопорушень: поняття, види.
9. Рецидив кримінальних правопорушень.
10. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених в сукупності.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке «співучасть» у кримінальному правопорушенні та які є суб'єктивні та об'єктивні ознаки співучасті?
2. Які види співучасників існують у кримінальному правопорушенні, і як вони відрізняються один від одного?
3. Хто такий пособник у кримінальному правопорушенні?
4. Як заздалегідь обіцяне та заздалегідь не обіцяне пособництво впливає на кваліфікацію кримінального правопорушення?
5. Що таке екссес виконавця та які особливості

кваліфікації дій співучасників можуть виникнути у разі ексцесу?

6. Як визначається причетність до кримінального правопорушення, і чим вона відрізняється від поняття співучасті?

7. Як розглядається поняття множинності кримінальних правопорушень?

8. Які основні характеристики одиничного кримінального правопорушення, і як воно відрізняється від інших форм правопорушення?

9. Як визначаються триваюче та продовжуване кримінальне правопорушення, і які є їхні особливості?

10. Як розглядається повторність кримінальних правопорушень, і яке кримінально-правове значення повторності?

11. Що таке сукупність кримінальних правопорушень, які види сукупності існують?

12. Чим рецидив відрізняється від інших форм множинності кримінальних правопорушень?

13. Які особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених в сукупності, і як вони впливають на визначення покарання?

14. Як співвідносяться рецидив та повторність кримінальних правопорушень?

Завдання 1. Заповніть таблицю

<i>Ознаки для порівняння</i>	<i>Співучасть</i>	<i>Причетність</i>
протиправність діяння		
кількість кримінальних правопорушень		
стадія кримінального правопорушення		

зв'язок із злочинним результатом		
роль суб'єкта у злочинній діяльності		

Завдання 2. Заповніть таблицю

<i>Ознаки</i>	<i>Група осіб</i>	<i>Група осіб за попередньою змовою</i>	<i>Організована група</i>	<i>Злочинна організація</i>
кількість учасників				
момент виникнення				
зв'язки між співучасниками				
характер об'єднань				
мета утворення				

Завдання 3. Заповніть таблицю

<i>Ознаки</i>	<i>Сукупність кримінальних правопорушень</i>	<i>Повторність кримінальних правопорушень</i>	<i>Рецидив кримінальних правопорушень</i>
Поняття			
Основні ознаки			
Види			
Відмінності			

Юридичне значення та особливості кваліфікації			
---	--	--	--

Завдання 4. Опрацюйте Постанову Пленуму Верховного суду України «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» від 04.06.2010 року № 7. Законспекуйте відповіді на наступні запитання:

1. Що таке продовжуваний злочин?
2. Які злочини можуть утворювати сукупність?
3. Який злочин вважається вчиненим вперше?
4. Як розмежувати повторність та продовжуваний злочин?

Література (основна: 1, 2, 6; допоміжна: 9, 12, 20, 21, 24, 28, 30, 34, 39, 46, 47).

Тема 7. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння. Звільнення від кримінальної відповідальності

План заняття:

1. Поняття і види обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
2. Необхідна оборона та умови її правомірності.
3. Уявна оборона.
4. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення.
5. Крайня необхідність.
6. Відмінність необхідної оборони та крайньої необхідності.
7. Фізичний або психічний примус.
8. Виконання наказу або розпорядження.
9. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

10. Поняття і види звільнення від кримінальної відповідальності.

11. Характеристика підстав звільнення від кримінальної відповідальності.

Питання для самоконтролю:

1. Які обставини можуть виключати кримінальну протиправність діяння?

2. Що включає в себе поняття "необхідна оборона" та які умови її вважаються правомірними?

3. В чому полягає уявна оборона і які ситуації можуть її виправдовувати?

4. Які правила та умови регулюють затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення?

5. Як визначається крайня необхідність і які ситуації можуть бути визнані крайньою необхідністю?

6. В чому відмінність між необхідною обороною та крайньою необхідністю?

7. Яким чином може виправдовуватися фізичний або психічний примус в юридичному контексті?

8. Які правила стосуються виконання наказу або розпорядження і чи можуть вони слугувати виправданням?

9. Як визначається захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України в контексті кримінального права?

10. Які поняття та види існують щодо звільнення від кримінальної відповідальності?

11. Як можна характеризувати підстави для звільнення від кримінальної відповідальності і як вони визначаються в законодавстві?

Завдання 1. Порівняйте законодавче закріплення обставин, що виключають злочинність діяння в КК України та Проекті КК України.

Завдання 2. Григоров О. 08 серпня 2023 року близько 17 год. 30 хв., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, на

зупинці громадського транспорту «Паризька комуна» по вул. Харківській в м. Суми, внаслідок вчинення відносно нього Охримуком В. відкритого викрадення майна, а саме заволодіння частини золотого ланцюжка з хрестиком, із застосуванням насильства, наніс потерпілому Охримуку В. один удар розкладним ножом, який тримав в правій руці, в область грудної клітки, завдавши проникаюче колото-різане ушкодження грудної клітини, котре супроводжувалось ушкодженням серця та ускладненою тампонадою серця, від якого останній помер на місці вчинення правопорушення. *Кваліфікуйте дії Григорова О.*

Література (основна: 1, 2, 7; допоміжна: 9, 12, 20, 21, 26, 28, 30, 39, 46, 47).

Тема 8. Поняття та мета покарання. Система покарань

План заняття:

1. Поняття та ознаки покарання.
2. Мета покарання: кара, виправлення засудженого, загальна превенція, спеціальна превенція.
3. Система покарань: загальна характеристика.
4. Основні, додаткові та змішані покарання. Довічне позбавлення волі як найсуворіший вид покарання за законодавством України.
5. Право на надію. Заборона смертної кари.

Питання для самоконтролю:

1. Які поняття та ознаки характеризують покарання в кримінальному праві?
2. Які цілі переслідуються системою покарань, включаючи кару, виправлення засудженого, загальну та спеціальну превенцію?
3. Яка загальна характеристика системи покарань і які основні принципи її побудови?
4. Які види покарань відрізняються у кримінальному законодавстві, і які з них є основними, додатковими та змішаними? Чому довічне позбавлення волі вважається

найсуворішим видом покарання в Україні?

5. Яким чином гарантується право на надію та чому смертна кара заборонена за законом?

Завдання 1. Заповніть таблицю

<i>Основні види покарань</i>	<i>Додаткові види покарань</i>	<i>Змішані види покарань</i>

Завдання 2. Заповніть таблицю

<i>Назва виду покарання</i>	<i>Мінімальна та максимальна межа</i>	<i>Особливості застосування</i>

Література (основна: 1, 2, 4, 8; допоміжна: 9, 12, 18, 19, 20, 21, 22, 28, 30, 39, 40, 41, 46, 47).

Тема 9. Основні засади призначення покарань. Звільнення від покарання та його відбування. Судимість

План заняття:

1. Загальні засади призначення покарання.
2. Обставини, що обтяжують покарання.
3. Обставини, що пом'якшують покарання.
4. Призначення покарання за сукупністю злочинів.

5. Призначення покарання за сукупністю вироків.
6. Правила складання покарання. Поняття звільнення від покарання та його види.
7. Характеристика підстав звільнення від покарання та його відбування.
8. Поняття та ознаки судимості. Погашення та зняття судимості.

Питання для самоконтролю:

1. Які загальні засади визначають призначення покарань в кримінальному праві?
2. Які обставини вважаються обтяжуючими при призначенні покарання і як вони впливають на рішення суду?
3. Які обставини можуть пом'якшувати покарання, і як вони враховуються при винесенні вироку?
4. Як призначається покарання за сукупністю злочинів і як цей принцип впливає на вирок суду?
5. Як призначається покарання за сукупністю вироків і які правила враховуються при визначенні величини покарання?
6. Що включає в себе правила складання покарання і які види звільнення від покарання існують?
7. Які підстави можуть призвести до звільнення від покарання і як воно відбувається?
8. Як визначаються поняття та ознаки судимості, і які можливості погашення та зняття судимості існують в законодавстві?
9. Які правила призначення додаткового покарання?
10. Які особливості звільнення від відбування покарання з випробуванням?

Завдання 1. Заповніть таблицю

<i>Примирення винного з потерпілим</i>	
Передумови:	Підстави:
Ознаки виду звільнення:	Наслідки:

Завдання 2. Узагальніть правила призначення покарань за сукупністю кримінальних правопорушень та сукупністю вироків.

Завдання 3. Заповніть таблицю

<i>Кримінально-правові наслідки судимості</i>	<i>Кримінально-правові наслідки судимості</i>

Завдання 4. Заповніть таблицю «Обчислення строків погашення судимості»

<i>Обчислюється з</i>	
<i>До строку погашення судимості зараховуються</i>	
<i>Якщо вирок не було виконано</i>	
<i>Якщо особу було достроково звільнено від відбування покарання</i>	
<i>Якщо невідбуту частину покарання було замінено більш м'яким</i>	
<i>Якщо особа знову вчинить кримінальне правопорушення</i>	

Література (основна: 1, 2, 5; допоміжна: 9, 12, 14, 16, 21, 23, 25, 28, 30, 39, 40, 41, 44, 45, 46, 47).

Тема 10. Інші заходи кримінально-правового характеру

План заняття:

1. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.
2. Примусові заходи медичного характеру.
3. Примусове лікування.
4. Спеціальна конфіскація.
5. Поняття заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб.
6. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності.
7. Види покарань, які застосовуються до неповнолітніх і особливості їх призначення.

Питання для самоконтролю:

1. Які обмежувальні заходи можуть застосовуватися до осіб, які вчинили домашнє насильство?
2. Які примусові заходи медичного характеру можуть бути застосовані в кримінальному праві і в яких випадках?
3. Що включає в себе поняття примусового лікування та які його аспекти регулює кримінальне законодавство?
4. Як функціонує система спеціальної конфіскації, і які види майна можуть підлягати цьому заходу?
5. Які заходи кримінально-правового характеру можуть застосовуватися до юридичних осіб, і як це впливає на їх діяльність?
6. Які особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності враховуються в законодавстві?
7. Які види покарань можуть застосовуватися до неповнолітніх, і які особливості призначення цих покарань?

Завдання 1. Заповніть таблицю

<i>Ознаки для порівняння:</i>	<i>Конфіскація</i>	<i>Спеціальна конфіскація</i>
<i>Мета застосування</i>		
<i>Спрямування</i>		
<i>До кого застосовується</i>		
<i>Коли застосовується</i>		

Завдання 2. Заповніть таблицю

<i>Підстави застосування примусового лікування</i>	<i>Умови застосування примусового лікування</i>

Завдання 3. Складіть таблицю «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх»

Література (основна: 1, 2; допоміжна: 9, 12, 15, 21, 28, 30, 32, 33, 39, 46, 47, 48).

3. САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню здобувачами освіти матеріалу з освітньої компоненти «Міжнародний захист прав людини» та формуванню у них навичок та вмінь одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи є:

- доопрацювання матеріалів лекцій та опрацювання літератури, що пропонується до вивчення по темах навчальної дисципліни;
- підготовка до практичних (семінарських) занять, виконання завдань по темах практичних занять;
- підготовка письмових відповідей на питання для самопідготовки;
- робота в інформаційних мережах;
- самостійне вивчення та складання конспектів по темах, що виносяться на самостійне вивчення.

Результативність самостійної роботи виявляється під час заслуховування та обговорення доповідей, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей та підсумкового оцінювання успішності здобувачів освіти у сесію.

4. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Однією з форм організації навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи є індивідуальна робота здобувачів освіти. Індивідуальна робота студентів з освітньої компоненти «Кримінальне право» може включати:

- написання наукових статей, тез наукових доповідей, рефератів та їх презентація на семінарських заняттях;

- участь у студентських конференціях, конкурсах, олімпіадах, наукових засіданнях, науково-практичних семінарах, колоквіумах тощо;

- участь у роботі та діяльності юридичної клініки ННП НУВГП;

- анотацію прочитаної додаткової літератури з навчальної дисципліни, бібліографічний опис літератури;

- зібрання постатейного матеріалу та письмовий аналіз законодавства України;

- розробка мультимедійних презентацій у вигляді спеціально підготовленого слайд-шоу, де матеріал подається у вигляді схем, діаграм, статистичних даних тощо.

Вибір видів індивідуальної роботи здійснюється студентом за власними інтересами та попереднім узгодженням з викладачем. Тематику та форму індивідуальної роботи студент отримує на початку навчального року і здає роботу у визначені строки. Організацію, контроль та оцінювання якості виконання індивідуальної роботи студентів здійснює науковий керівник. Індивідуальна робота подається на кафедру для перевірки до початку екзаменаційної сесії.

Теми для написання рефератів

(есе, наукових статей, тез наукових доповідей, презентацій)

1. Принципи кримінального права та їх вплив на сучасне кримінальне законодавство.

2. Законність в кримінальному праві.

3. Принцип верховенства права в кримінальному праві.
4. Кримінальна відповідальність: поняття, види.
5. Основні засади призначення покарання в кримінальному праві.
6. Застосування примусових заходів медичного характеру в кримінальному праві.
7. Кримінально-правовий захист прав осіб, які вчинили правопорушення в неповнолітньому віці.
8. Система покарань в кримінальному праві та її ефективність.
9. Вплив технологій на розвиток кримінального права.
10. Поняття та сучасні тенденції кримінально-правової політики в Україні.
11. Профілактика злочинності як мета покарання.
12. Добровільна відмова при незакінченому кримінальному правопорушенні.
13. Особливості призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень.
14. Кримінальна відповідальність юридичних осіб.
15. Особливості кримінальної відповідальності та призначення покарання за кримінальні правопорушення, вчинені у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.
16. Експес виконавця: поняття, види, особливості кваліфікації.
17. Необхідна оборона як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
18. Крайня необхідність як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
19. Загальноправові та кримінально-правові наслідки судимості.
20. Зняття та погашення судимості.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) : від 9 лютого 1999 р. *Офіційний вісник України*. 1999. № 7. Ст. 255.
4. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Крупка Дмитра Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 81, частини першої статті 82 Кримінального кодексу України, Костіна Володимира Володимировича, Мельниченка Олександра Степановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 82 Кримінального кодексу України та за конституційною скаргою Гогіна Віктора Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 81 Кримінального кодексу України (справа про перегляд вироку особі, караній на довічне позбавлення волі) : від 16 вересня 2021 № 6-р(П)/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 80. Ст. 5079.
5. Про застосування амністії в Україні : Закон України від 1 жовтня 1996 № 392/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 48. Ст. 263.
6. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10#Text>
7. Про судову практику у справах про необхідну оборону: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26

квітня 2002 р. № 1. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001700-02#Text>

8. Положення про порядок здійснення помилування : Указ Президента України від 21 квітня 2015 року № 223/2015. *Офіційний вісник України*. 2015. № 33. Ст. 960

Допоміжна:

9. Берзін П. С. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник : у 3 т. Київ : Дакор, 2018. Т. 1 : Загальні засади. 562 с.

10. Бойчук В. Спеціальні ознаки суб'єкта злочину, передбаченого статтею 330 Кримінального Кодексу України. *Право і Безпека*. 2019. № 1. С. 53–57.

11. Буняк В. С. Європейська конвенція з прав людини та кримінальне право: наук. практ. посіб. / відп. ред. В. С. Ковальський. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 156 с.

12. Вереша Р. В. Кримінальне право України на сучасному етапі. Загальна частина : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2022. 612 с.

13. Вереша Р. В. Суб'єктивні елементи складу злочину : науково-практичний посібник. Київ : Правова єдність ; Алерта, 2015. 88 с.

14. Вознюк А. А. Воєнний та надзвичайний стан як обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 308–317.

15. Головійчук Л. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 263–267.

16. Горох О. П. Сучасні кримінально-правові проблеми звільнення від покарання та його відбування : монографія / за наук. ред. А. А. Музики. Київ : Дакор, 2019. 676 с.

17. Гродецький Ю. В. Стадії вчинення злочину та добровільна відмова за законодавством пострадянських держав. *Вісник Асоціації кримінального права України : електрон. наук. вид.* 2018. Вип. 2. С. 15–48.

18. Гуторова Н. О. Кара як мета кримінального покарання. URL:

<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b6334a2a-48cd-435b-ad11-d46998a8fd67/contentf>

19. Дербак В. В. Сутність покарання в контексті теорії детермінізму. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 451–456.

20. Дудоров О. О. Кримінальне право: теорія і практика (вибрані праці). Київ : Ваіте, 2017. 872 с.

21. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навчальний посібник / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.

22. Інститут покарання в кримінальному праві України : навчальний посібник / за заг. ред. О. М. Литвинова. Донецьк : Ноулідж, 2013. 214 с.

23. Кваліфікація злочинів у діяльності Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова. Харків : Константа, 2017. 448 с.

24. Колос О. В. Повторність злочинів у кримінальному праві України. Ірпінь : УДФСУ, 2018. 304 с.

25. Кравчук О., Михайленко Д. Военний стан як обставина, яка впливає на кваліфікацію злочину та призначення покарання. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/48236/1/Kravchuk_Mykhaile nko_Vojennyi_stan.pdf

26. Кримінальне право України : Загальна частина : навчальний посібник для студентів, курсантів, аспірантів, докторантів, наук.-пед. працівників юрид. фак. закл. вищ. освіти. Видання 2-ге, змінене та доповнене. Львів, 2019. 666 с.

27. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за заг. ред. В. М. Бесчастного та О. М. Джужи. Київ : Дакор, 2018. 386 с.

28. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2011. 375 с.

29. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, В. І. Борисов та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна, В. І. Борисова ; 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 584 с.

30. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. 5-те вид., допов. Харків : Право, 2013. Т. 1: Загальна частина. 1040 с.

31. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / А. М. Бойко, Л. П. Брич, В. К. Гришук, О. О. Дудоров та ін. ; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 7-е вид. , переробл. та доповн. К. : Юридична думка, 2010. 1288 с.

32. Новікова К. А. Ознаки та поняття обмежувальних заходів у Кримінальному кодексі України. *Наукові дослідження*. 2020. Випуск 39. С. 54–60. URL: <http://chm.onu.edu.ua/index.php/2079-6242/article/view/220501>

33. Олексюк О. В. Кримінальна відповідальність неповнолітніх: вітчизняний та міжнародний досвід. *Міжнародний молодіжний науковий юридичний форум: матеріали форуму*, м. Київ, Національний авіаційний університет, 19-20 травня 2022 р. Том 1. Тернопіль: Вектор, 2022. С. 265–267.

34. Орловський Р. С. Теоретичні та методологічні проблеми інституту співучасті у кримінальному праві України : монографія. Харків : Право, 2019. 624 с.

35. Панов М. Кримінальна відповідальність: поняття, принципи, підстава. *Право України*. 2012. № 8. С. 249–260. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6311/1/Panov_249_259.pdf

36. Плашовецький О. А. Поняття віку особи та його диференціація в кримінальному праві. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. Випуск 10. С. 389–392. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2013_10_96

37. Пономаренко Ю. А. Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень : монографія. Харків : Право, 2020. 720 с. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18747/1/Ponomarenko-2020.pdf>

38. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів

кримінальних покарань: Закон України № 3342-IX від 23.08.2023. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-IX#Text>

39. Проєкт Кримінального кодексу України станом на 14.10.2023 рік. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/>

40. Сліпачик А. І. Людська гідність, як фундаментальна основа і практичний інструмент «права на надію» у кримінальному праві. *Journal «ScienceRise:JuridicalScience»*. 2021. № 4 (18). С. 23–30.

41. Справа «Петухов проти України», Заява № 41216/13. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d98#Text

42. Сухонос, В. В. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / В. В. Сухонос, Р. М. Білоконь, В. В. Сухонос (мол.) ; за заг. ред. доктора юрид. наук, проф. В. В. Сухоноса. Суми : ПФ "Видавництво "Університетська книга", 2020. 672 с.

43. Тимофєєва Л. Ю. Гуманістична парадигма: досвід, виклики та перспективи кримінального права України : монографія. Харків : Право, 2020. 280 с.

44. Тютюгін В. І. Судимість як один із засобів кримінальної відповідальності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 2 (18). С. 211–250.

45. Тютюгін В. І. Призначення покарання за сукупністю злочинів / *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 17: Кримінальне право*. Харків, 2017. С. 803–805

46. Українське кримінальне право. Загальна частина : підручник / за ред. В. О. Навроцького. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 711 с.

47. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник. Вид. 3-тє, допов. і перероб. Одеса : Фенікс, 2018. 394 с.

48. Шеховцова Л. І. Деякі проблемні питання призначення неповнолітнім таких видів покарань, як штраф та громадські роботи. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2020. №1. С. 226–230.